

Približavanje baltičkih zemalja euroatlantskim integracijama

LIDIJA ČEHULIĆ*

Sažetak

Zbog strategijskog položaja baltički su narodi kroz svoju povijest uvijek bili svojevrsna tampon zona, što je u velikoj mjeri utjecalo na njihov razvoj. U novim europskim uvjetima danas je Baltik u stanovitom smislu rubno područje, ali isto tako s obzirom na blizinu Rusije zauzima istaknuto strategijsko mjesto. U svom nastojanju za ulaskom u NATO i EU baltičke zemlje vide jamstvo svoje sigurnosti i stabilnog razvoja. To bi trebao biti put u Europu i ujedno mogućnost za rješavanje vrlo osjetljivih odnosa s Rusijom, koja i dalje ostaje važan akter koji utječe na baltičke zemlje.

U formiranju nove europske geopolitičke, geostrategijske i geoekonomske arhitekture rubni dijelovi Starog kontinenta imaju posebno značenje. Razvijeni Zapad shvatio je da bez postupnog uključivanja Jugoistoka Europe i Baltika u europske integracijske procese nema željenog trajnog mira, sigurnosti i ekonomskog prosperiteta europskog prostora.

Zbog svoga strategijskog položaja na obalama Baltičkog mora baltički narodi imali su burnu povijest, a činjenica da su oduvijek bili svojevrsna tampon zona između katoličanstva i pravoslavlja dodatno je usložnjavala opstojnost tih malih naroda. Na razmeđu najrazličitijih interesa velikih država i alijansi strpljivo su očuvali vlastiti jezik, običaje i kulturu. Stoga ne čudi što su od svih bivših sovjetskih republika upravo baltičke države: Litva, Latvija i Estonija, već 1989. godine proglasile svoju gospodarsku suverenost i nezavisnost. Dezintegracijom SSSR-a tri baltičke zemlje odmah su izrazile spremnost i želju za što bržim ulaskom u euroatlantske integracije, NATO i EU. Pozivajući se na kontakte iz prošlosti, povezanost s europskim zbivanjima, kulturnu upućenost i naklonjenost Zapadu, međunarodno priznate mlade baltičke države željele su sveobuhvatni otklon od Rusije. Relativno bezbolan i brz proces formiranja državne suverenosti, izostanak oružanih sukoba ili značajnijih konflikata, kako između baltičkih zemalja tako i u njihovim odnosima s Rusijom, te početni tranzicijski zamah glede demokratizacije društva i prihvaćanja tzv. tržišnih uvjeta privrede, dodatno su ojačali nade baltičkih naroda u njihovo brže uključenje u europske integracijske procese.

Velika iščekivanja Litve, Latvije i Estonije nisu se još u potpunosti ostvarila. Nakon početnog nesnalazjenja, zatim pružanja potrebne moralne i materijalne pomoći, eu-

* Lidija Čehulić, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Zagreb.

ropski saveznici, predvođeni SAD-om, dali su do znanja baltičkim državama, ali i novoj međunarodnoj zajednici, da ne žele žuriti s ishitrenim rješenjima. Baltičke države članice su Vijeća Europe, Partnerstva za mir i Sjevernoatlantskog vijeća za suradnju, pridružene su članice Europske unije, sudjeluju u radu međunarodnih organizacija OESS-a i UN-a, Estonija je u prvom, a Latvija u drugom krugu najavljenog proširenja EU.¹ Iako Zapad neprestano naglašava da baltičke zemlje smatra dijelom zapadne civilizacije, svima je jasno da Litva, Latvija i Estonija na pragu novog stoljeća neće ući u punopravno članstvo NATO-a niti Europske unije. Predsjedavanje susjedne Finske Europskom unijom viđeno je u baltičkim zemljama kao dobra, dodatna prilika za njihovo veće približavanje Uniji. No ništa značajnije nije se dogodilo. Postupnom, umjerenijom politikom spram baltičkih zemalja europski saveznici i SAD nastoje izbjeći dodatne napetosti s ionako već oslabljenom, poniženom, iziritiranom Rusijom, plašeći se da se unutarnje ruske nestabilnosti i problemi ne prošire na šire područje Baltika. U promišljanjima Zapada glede integracije Baltika u poslijehladnoratovske europske tokove, nekad dominantni strategijski pristupi sve više se nadopunjuju geoekonomskim analizama. Gospodarski razvoj, prirodni resursi, trgovinska razmjena, postojeća infrastruktura baltičkog prostora, činitelji su o kojima Zapad sve više vodi računa. Traži se svekolika ekonomska suradnja između baltičkih naroda, ali i s velikim ruskim susjedom te nordijskim zemljama. Istovremeno, od baltičkih država očekuje se da adekvatno odgovore novonastalim izazovima u toj regiji: poštivanju manjinskih i ljudskih prava, borbi protiv raznih oblika kriminala i prostitucije, terorizma, očuvanju okoliša, skladištenju i transportu nuklearnog otpada. Inzistirajući na različitim oblicima regionalne suradnje, Zapad pokušava stvoriti preduvjete za ravnomjerniji politički, gospodarski i socijalni razvoj toga rubnog dijela europskog kontinenta. Baltičke države nevoljko prihvaćaju ponudu regionalizam, bojeći se da će ih na taj način Zapad ostaviti kao sivu zonu između razvijene Europe i nove Rusije. Premda Europljani još uvijek surađuju i pregovaraju sa svakom baltičkom zemljom pojedinačno, sve je jasnije da će, kad se prema europskim kriterijima i mjerilima steknu za to potrebni uvjeti, područje Baltika biti integrirano u zapadnoeuropski prostor kao regija.

Rusija i Baltik

Za Sovjetski Savez Baltik je imao posebno značenje. Upravo u poslijehladnoratovsko vrijeme jasno se pokazala sva kompleksnost i isprepletenost rusko-baltičkih interesa, ali i upućenost baltičkih država na Rusiju, i obrnuto. Geografski položaj baltičkih zemalja, blizina mora, još uvijek jake ekonomske veze, pitanje transporta najrazličitijih

¹ EU već godinu dana pregovara o pristupu Estonije, a planiralo se uključiti u razgovore i Latviju. Kosovska kriza i političko-ekonomska kriza u EU rezultirali su velikim neslaganjima i nedoumicama članica EU glede prijema novih članica, uključujući i baltičke zemlje. Novoimenovani član Komisije EU-a zadužene za proširenje, Günter Verheugen, nedavno je upozorio da usprkos dobroj volji među EU vladama ne smije doći do žurbe kod otvaranja EU-ovih vrata. Po njemu, politički pritisak za proširenje sada je toliko jak da Europska komisija mora jamčiti da su kriteriji EU još uvijek čvrsti kriteriji. U protivnom, EU može platiti visoku cijenu svoga proširenja. Istovremeno, Njemačka i Velika Britanija potiču da pregovori o proširenju EU počnu sa čitavom skupinom potencijalnih novih članica, uključujući i Litvu. *The Financial Times*, prenio *Vjesnik* 20. rujna 1999.

roba, uključujući nuklearne materijale i otpad, preprodaja naoružanja i razni oblici kriminala te velik broj ruskog stanovništva koje je ostalo živjeti u novoosnovanim baltičkim državama, današnji su otvoreni izazovi na koje baltičke države moraju pronaći adekvatne odgovore zajedno sa svojim susjedom Rusijom.

Strateška povezanost

Područje Baltika u sovjetskoj vojnoj doktrini imalo je primaran značaj. U blokovskoj podijeljenoj Europi Baltik je predstavljao izlazna vrata kroz koja se relativno lako i brzo moglo stići do suparničkih snaga. Stoga je i koncentracija sovjetskih oružanih snaga, uključujući i nuklearno naoružanje, na tom području bila znatna. Smatra se da je 1991. godine na Baltiku bilo raspoređeno oko 120.000 sovjetskih vojnika. Osim pješćkih, tu su bile raspoređene snažne zračne snage, protuzračna obrana, baze za vježbe s nuklearnim podmorničkim reaktorima, radarski i navigacijski sustavi, sustavi za rano uzbunjivanje, obavještajni centri. Dodatno pojačanje bila je i baltička flota koja je po snazi, opremi i naoružanju bila četvrta u Varšavskom bloku, a velike pomorske baze (Paldisk, Tallin, Riga, Liepaja, Klaipeda) bile su razmještene u sve tri baltičke republike. Svaka pojedina baltička republika imala je u sovjetskoj strategiji posebno značenje. S područja Estonije tradicionalno se kontrolirao Finski zaljev i obrana Sankt Peterburga. Centralni položaj Latvije omogućavao je brzo prebacivanje vojnih snaga i opreme s jednog dijela Baltika na drugi, pa se posebna pozornost davala izgradnji dobre infrastrukture i pojačanoj rusifikaciji cijelog latvijskog teritorija.

Nakon dezintegracije SSSR-a i Varšavskog bloka obrambena linija Rusije na Baltiku povučena je 700 do 1000 kilometara istočno. Nakon napetih, žučnih pregovaranja Rusija je morala postupno povući svoje oružane snage iz novoosnovanih baltičkih država, uz petogodišnje zadržavanje radijske vojne baze Skudra u Litvi. Osjetno smanjena baltička flota napustila je značajne tople luke na Baltičkom moru, te se danas nalazi u puno nepovoljnijem strategijskom položaju. Nakon reorganizacije i prerasporeda preostalih vojnih snaga, Rusija je velik dio koncentrirala duž granica baltičkih država, uključujući i taktičko nuklearno naoružanje. Isturena ruska enklava Kaliningrad, trenutno najveći vojni garnizon u Europi sa 900.000 stanovnika i 150.000 vojnika, i područje oko Sankt Peterburga trebali bi Rusiji strategijski kompenzirati gubitak baltičkih republika. Međutim, stratezi napominju da je Baltik još uvijek visoko na listi ruskih geostrategijskih prioriteta. Rusija pod svaku cijenu želi spriječiti dolazak NATO-a na Baltik i neprestano se protivi učlanjenju Estonije, Latvije i Litve u Alijansu. Sjedinjene Države i europski saveznici na kraju su ipak djelomično uvažili ruske geostrategijske interese. Kompromisno rješenje pronađeno je u prihvaćanju baltičkih država u Partnerstvo za mir (u kome sudjeluje i Rusija) i Sjevernoatlantskom vijeću za suradnju NATO-a, te pridruženom članstvu Europskoj uniji. Baltičke države nezadovoljne su stupnjem integriranosti u euroatlantske sigurnosne integracije. Ističu da su njihove oružane snage malobrojne i nedostatan opremljene za eventualnu samostalnu obranu te se pozivaju na još neriješeno teritorijalno razgraničenje s velikim susjedom Rusijom. Zapad ionako ima dovoljno problema s granicama u drugim dijelovima Europe pa ne želi taj problem na Baltiku dodatno potencirati. Strahovanja baltičkih zemalja da će biti napuštene od Zapada i prepuštene ponovnom ruskom utjecaju donekle su ublažena člankom 8. Ugovora o partnerstvu za mir, koji kaže da će NATO pristupiti konzultacijama sa

svakim partnerom koji sudjeluje u programu, ako taj partner smatra da postoji izravna prijetnja njegovom teritorijalnom integritetu, političkoj nezavisnosti ili sigurnosti.

Ekonomska povezanost

Zapad je svjestan da ovisnost baltičkih zemalja o ruskim energentima i prirodnim resursima, postojeće gospodarstvene, trgovinske i prometne veze Rusiji mogu poslužiti kao instrument za postizanje svojih geopolitičkih ciljeva na Baltiku.²

Baltičke zemlje relativno su siromašne prirodnim bogatstvima, mineralima i sirovinama. U najboljem položaju je Estonija, koja vlastitim prirodnim resursima i proizvodnjom energenata pokriva otprilike 60% svojih ukupnih potreba. Ostatak uglavnom otpada na uvoz nafte i zemnog plina iz Rusije. Ovisnost Latvije o ruskoj nafti i plinu gotovo je stopostotna, a iz Rusije dobiva i gotovo polovinu potrebne električne energije. U nešto povoljnijem položaju od Latvije je Litva, no pitanje je koliko dugo će, i uz koju ekološku cijenu, zastarjela nuklearna u gradu Ignalina moći proizvoditi čak 80 posto potrebite energije Litve. Potraga za naftom na području Latvije i Litve te u regiji Kaliningrada, koju je još 1950. počeo SSSR, nije donijela željene rezultate. Značajniji izvori nafte pronađeni su u Baltičkom moru, a ne na kontinentalnom teritoriju baltičkih zemalja. Najviše nade u razvoj vlastite naftne industrije i proizvodnju energije danas polaže Estonija. Oko 20% njezina teritorija obiluje tresetnim ugljenom od kojeg se proizvodi nafta te se koristi za proizvodnju električne energije. Estonija pokriva 95% vlastitih potreba za električnom energijom, a značajan dio energije dobivene iz vlastitog tresetnog ugljena izvozi.³ Proizvodnja električne energije bila bi i veća, ali značajne rezerve tresetnog ugljena nalaze se upravo u sjeveroistočnom dijelu Estonije, duž rijeke Narva, te se nastavljaju duboko u teritorij ruske federacije. Ipak, znanstvenici procjenjuju da će u narednih tridesetak godina, uz sadašnji intenzitet iskapanja, danas još relativno bogati izvori tresetnog ugljena presušiti. Nalazišta vapnenca, fosfora i ugljena u Latviji i Litvi mnogo su skromnija. Litva ima nekoliko rudnih centara gdje se danas vrše geološka ispitivanja, ali značajnije rude, plemeniti metali, zlato još nisu pronađeni. Premda dio potrebne nafte, plina i ostalih sirovina baltičke zemlje danas mogu nabaviti i na Zapadu, još uvijek je Rusija njihov glavni opskrbljivač.⁴ Naslijeđena ovisnost baltičkih zemalja o uvozu sirovina iz SSSR-a danas je proširena, uz Rusiju, i na ovisnost o zemljama Zajednice nezavisnih država. Otprilike 40% površine baltičkih

² Grupa ruskih eksperata predvođena Konstantinom Sorokinom u svojim geoekonomskim analizama naglašava važnost teritorija baltičkih zemalja za Rusiju glede korištenja njihove dobre infrastrukture i komunikacijske povezanosti, pristupa moru, mogućeg izvora poljoprivrednih proizvoda, radne snage, proizvoda lake industrije i skladištenja prirodnih resursa i materijala. Ari Puheloinen: *Russia s Geopolitical Interests in the Baltic Area*, *Finnish Defence Studies*, National Defence College, Helsinki 1999., str. 67.

³ Godine 1996. najveći estonski proizvođač električne energije, EESTI ENERGA, u Latviju i Rusiju isporučio je 1,1 milijardu kilovatsati električne energije, ili 12% svoga ukupnog izvoza za tu godinu. *Statistical Yearbook of Estonia 1996*, *Statistical Office of Estonia*, 1996., str. 254.

⁴ Od cjelokupnog uvoza 1995. godine, 26,6% uvoza Estonije, 39,3% uvoza Latvije i 42,2% uvoza Litve, otpadalo je na uvoz minerala, metala i njihovih prerađevina te proizvoda kemijske industrije iz susjedne Rusije. Ari Puheloinen: *Russia's...*, str. 68.

zemalja prekriveno je šumom, no zbog nepristupačnosti terena i reljefa malobrojne su šumske površine pogodne za industrijsku eksploataciju. Baltičke zemlje shvatile su da im zemlja danas postaje najznačajnije prirodno bogatstvo. Pretvaraju je u oranice na kojima se proizvodi hrana, ali zemlja sve više donosi prihode od ubiranja raznih trošarina, transportnih davanja, carina koje baltičke zemlje naplaćuju Rusiji i ostalim zemljama za pristup toplim baltičkim lukama Ventspilsu, Liepaji i Rigi.

Grupa analitičara sa Zapada ističe da danas, kad je Rusija suočena sa vlastitim kompleksnim monetarnim i gospodarskim problemima, nedostatak prirodnog bogatstva smanjuje ruski geopolitički interes na Baltiku te da je upravo sada pogodan trenutak da se Baltik lakše i brže priključi novoj Europi. No usprkos iskazanoj želji i pokušaju rapidne reorganizacije ekonomije baltičkih zemalja nakon njihova osamostaljenja te okretanju tržištima Zapada, ekonomska povezanost Estonije, Latvije i Litve s Rusijom danas je još uvijek značajna. Baltičke republike bile su među najrazvijenijim područjima Sovjetskog Saveza. Kvalificirana radna snaga, tradicionalno razvijene prehrambena, tekstilna i druge lake industrije bile su umrežene u sovjetsku plansku privredu. Baltičke republike izvozile su tekstil i hranu u druge sovjetske republike, ali su uvezile tkanine, gorivo, umjetno gnojivo, sjeme, stočnu hranu, kao i radnu snagu iz ostalih sovjetskih republika. Slično je bilo i u manufakturnoj proizvodnji. Liberalizacija političkih prilika potkraj osamdesetih godina nije označila i ekonomsku neovisnost baltičkih država. Rusija je danas još uvijek ostala njihov značajan vanjskotrgovački partner. Prošle godine Rusija je bila trgovački partner broj jedan za Latviju i Litvu, te druga, nakon Finske, za Estoniju. Nasuprot tome, 1995. godine niti jedna baltička zemlja nije bila među dvadeset najznačajnijih ruskih trgovačkih partnera. Analize udjela baltičkih zemalja u cjelokupnom ruskom uvozu i izvozu pokazuju da je Rusija puno značajniji trgovački partner baltičkim zemljama nego one Rusiji.

Baltičke zemlje dominantno uvoze iz Rusije naftu, plin, minerale, razne sirovine, kemijske proizvode, što su i glavne stavke totalnog ruskog izvoza. U Rusiju najviše izvoze prehrambene proizvode, strojeve i opremu, te vozila. Svi ti baltički proizvodi još uvijek relativno teško nalaze svoje mjesto na razvijenim zapadnim tržištima. Zagovornici održavanja i daljnjeg jačanja dobrih trgovačkih odnosa baltičkih zemalja i Rusije kao prednosti takve suradnje ističu:

- postojanje tradicionalnih ekonomskih veza
- kompatibilnost proizvodnje i standarda
- Rusija i zemlje ZND-a prirodno su tržište baltičkim zemljama, relativno blizu i dobro prometno povezano
- nepostojanje razgranatih ekonomskih veza baltičkih država s Europskom unijom.

S ruske strane ističe se da su dobri odnosi i suradnja s baltičkim zemljama u budućnosti potrebni i zbog pitanja transporta i lakšeg ruskog pristupa toplim baltičkim lukama. Dezintegracijom jedinstvenog teritorija Sovjetskog Saveza problem transporta najrazličitijih roba i dosegnuti iznosi sredstava koje je potrebno svakodnevno izdvajati za transportne troškove postali su bitan element ruske ekonomije. Rusija je ostala bez

četiri velike baltičke luke: Tallinna u Estoniji, Rige i Ventspilsa⁵ u Latviji te Klaipeda⁶ u Litvi. Gubitkom ukrajinske luke Odesse zakočen je i ruski pristup toplom crnomorskom primorju. Procjenjuje se da je Rusija na toplim baltičkim i crnomorskim obalama ostala bez 75% dokova na koje su nekada pristajali sovjetski brodovi ili međunarodni trgovački brodovi s robom namijenjenom sovjetskom tržištu.

Od značajnijih luka na Baltiku Rusiji su ostale Sankt Peterburg, Kaliningrad i Vyborg. Kapacitet današnjih ruskih luka manji je za 37% od domaćih ruskih potreba te za 50% od zahtjeva postojeće međunarodne trgovačke razmjene. Kapacitet nije ograničen samo kvantitativno, već i kvalitativno. Oko 60% preostalih ruskih baltičkih luka nema dovoljno visok vodostaj za pristajanje velikih međunarodnih trgovačkih brodova. Prometna infrastruktura i cjelokupni transportni sustav što povezuje obale baltičkog mora s ruskom unutrašnjošću također je daleko ispod europskih i svjetskih standarda. Stoga je Rusija prinuđena koristiti transportne usluge susjednih zemalja, pogotovo za proizvode koji dolaze iz zemalja Europske unije. Procjenjuje se da Rusija za to baltičkim državama, Ukrajini, Finskoj te zemljama kavkaskog područja plaća godišnje između 1,6 do 2 milijarde američkih dolara. Ruski pritisak na baltičke luke dodatno je pojačan kad je Ukrajina radikalno povisila tarife za korištenje crnomorske luke Odesa, a temeljem rusko-bjeloruskog sporazuma 1994. godine Bjelorusija smanjila Rusiji takse za transport roba kroz svoj teritorij te na taj način postala najjeftiniji prometni koridor za transfer ruskih roba u Europu i obrnuto. Na baltičke luke Rusija je usmjerila i robu iz geografski udaljenih dijelova Urala i zapadnog Sibira, jer je zbog visokih troškova postalo neprofitabilno koristiti željeznicu do dalekoistočnih ruskih luka Vladivostok i Nahodka. *Baltic Port Organization* predviđa da će u narednih petnaest godina morski promet Baltikom porasti sa sadašnjih 60 milijuna tona na 1 milijardu tona prevezene robe godišnje. Europska unija u svojim planovima također preferira pomorski prijevoz roba zbog manjeg zagađenja okoliša. Tople baltičke luke trebale bi u budućnosti biti sigurniji i nesmetanim ulaznim vratima zapadnim proizvodima na veliko euroazijsko tržište. Time svakako iz dana u dan raste geoekonomski značaj baltičkih luka. Estonija, Litva i Latvija svjesno i spretno to koriste. Kapacitet baltičkih luka mnogo je veći nego što baltičke zemlje trebaju za svoje potrebe, pa značajan dio GNP-a baltičkih zemalja dolazi od ubiranja vozarina i raznih taksa za korištenje luka. Godine 1995. na taj je način Estonija ubrala 9,1% svog GNP-a, Latvija 17,6% a Litva 7,6% GNP-a. Baltičke zemlje danas uvođenjem najraznovrsnijih mjera nastoje Rusiju stimulirati da koristi upravo njihove luke. Tako je Litva drastično podigla tarifu za prijelaz svoga kopnenog teritorija. Cilj je da Rusija preusmjeri transfer svojih roba kroz litvanski teritorij do značajne ruske enklave Kaliningrada⁷ te da za njih koristi litvansku luku Klaipeda. I

⁵ Jedna od najvećih baltičkih luka Ventspils glavni je naftni terminal na Baltiku. S njom su povezana dva plinovoda iz Rusije, jedan za naftu, jedan za mineralne proizvode. Danas su ti plinovodi zajedničko rusko-latvijsko vlasništvo. S obzirom na to da se tokom godine ne smrzava, luka se danas sve više koristi i za transport raznih kemijskih proizvoda, kalija i ostalih metala.

⁶ Danas izuzetno važna baltička luka, jer je dobro povezana brzim trajektima sa Švedskom, Danskom i Njemačkom.

⁷ Osim geostrateškog, Kaliningrad dobiva sve više na svom geoekonomskom značaju. Zbog dobre infrastrukture, željeznica, prometnica, luka, aerodroma i ostalih popratnih službi postaje sve važnija spojnica

zemlje Zajednice nezavisnih država vođene smanjenjem transportnih troškova također sve više koriste baltičke luke. Protestno pozivanje Rusije na međunarodnu Konvenciju o tranzitnoj trgovini zemalja koje nemaju izlaz na more nije donijelo očekivane rezultate. Kako bi izbjegla rastuću ovisnost o lukama baltičkih zemalja Rusija je 1997. godine počela izgradnju vlastitih dodatnih luka na Baltiku, čiji se završetak predviđa između 2000. i 2005. godine. Međutim, već sada je jasno da zbog unutarnjih ruskih političko-ekonomskih nestabilnosti završetak započetih luka Ust-Luga i Primorsk neće biti moguć bez značajnih finansijskih injekcija iz inozemstva. Predstavници grupe Svjetske banke, pak, kažu da su ruski planovi glede izgradnje novih luka na Baltiku preoptimistični, te da bi bilo profitabilnije rekonstruirati postojeće ruske luke i prilagoditi ih zahtjevima ruske vanjskotrgovinske razmjene.

Položaj ruske manjine

Treća velika spojnica baltičkih zemalja i Rusije jest položaj ruskog stanovništva koje je ostalo živjeti u baltičkim zemljama. Upravo na tom pitanju europski saveznici i Sjedinjene Države, kao i brojne međunarodne organizacije, traže najveću kooperativnost ruske i vlada novoosnovanih baltičkih zemalja. Pitanja poštivanja humanitarnih, ljudskih prava te prava i položaj manjinskih naroda postala su naglašenija u poslijehladnoratovskom periodu, a pri određivanju prioriteta vodeće svjetske sile SAD-a i njezinih saveznika za nadolazeće stoljeće humanitarna pitanja i poštivanje prava manjina vrlo su visoko rangirana.⁸ Može se reći da je upravo područje Baltika pogodan poligon Zapadu za testiranje svojih novoutvrđenih prioriteta. Nakon formiranja samostalnih baltičkih republika Estonije, Latvije i Litve, velik broj ruskog stanovništva iznenada je dobio novu domovinu.⁹ Bivše manjine u SSSR-u, Estonci, Latvijci i Litvanci, postali su većinski konstitutivni narod, a dojučerašnja ruska većina s tradicionalno povlaštenim položajem, iznenada se našla u poziciji nacionalne manjine u novoosnovanim, samostalnim državama. Premda je to bio svojevrsni iznenadni psihološki šok za obje strane, nisu zabilježeni masovni sukobi ili oružani sukobi kao u nekim drugim rubnim područjima Europe. Izostanak radikalnih otvorenih sukoba dodatno je ohrabrio Zapad da, naizmjenično pritišćući Rusiju i baltičke zemlje, utječe na njih da se međusobne napetosti i netrpeljivosti glede optuživanja za kršenje ljudskih prava i nepoštivanja prava ruske manjine u baltičkim zemljama uspješno prebrode zajedničkim snagama. Otpora je bilo s obje strane. Rusija je 1992. godine uvjetovala povlačenje svojih trupa iz baltičkih zemalja s poštivanjem prava i poboljšanjem položaja ruske manjine u tim zemljama. Ruski ministar vanjskih poslova, Kozyrev, rekao je 1995. godine da se, ako treba, ruske trupe mogu i vratiti kako bi zaštitile rusko stanovništvo. Prijetnje ekstremističkih ruskih nacionalista išle su čak tako daleko da se govorilo kako

Zapada s euroazijskim kontinentom, kao i potencijalni objekt Zapadnog ulaganja. Njemačka i Poljska izrazile su želju da se Kaliningrad pretvori u zonu slobodne trgovine.

⁸ Vidi u *National Security Strategy for a New Century*, The White House, listopad 1998., str. 33-35.

⁹ U Latviji od 2,65 milijuna stanovnika samo 54% su Latvijci, dok su ostalo Rusi (jedna trećina, Bjelorusi i Ukrajinici). U Estoniji od 1,5 milijuna stanovnika Rusi predstavljaju 29%. R. Vukadinović: *Postkomunistički izazovi europskoj sigurnosti – od Jadrana do Baltika*, Zagreb, 1997.

je Rusija spremna zbog nepovoljnog položaja ruske manjine ponovno zauzeti baltičke zemlje, rusificirati ih i protjerati baltičko stanovništvo. Umjereniji ekstremisti govorili su o potrebi ponovnog ruskog zauzimanja sjevernoistočne Estonije, gdje je koncentracija ruskog stanovništva najveća, i uspostavljanju neke vrste autonomije tog područja pod zaštitom Rusije. Ekstremističkih nacionalnih težnji nisu bile pošteđene ni baltičke zemlje. Estonijski i latvijski nacionalisti tražili su da se u Izborne zakone tih dviju države uvede klauzula po kojoj samo Rusi koji u Estoniji, odnosno Latviji žive od prije Drugog svjetskog rata imaju pravo zatražiti estonsko, odnosno latvijsko državljanstvo. Sve ostale Ruse koji su došli za vrijeme SSSR-a okarakterizirali su kao osvajače i kolonizatore koji smjesta moraju napustiti novoosnovane države. Razvojem međunarodnih zbivanja s vremenom su se tenzije s obje strane polako smirile, premda problema još i danas ima¹⁰. Zapad je u nekoliko navrata Rusiji dao do znanja da o njezinom odnosu prema baltičkim zemljama ovisi stupanj zapadne pomoći i suradnje s Rusijom. Istovremeno, baltičke države shvatile su da u političko-ekonomskoj, demokratskoj tranziciji poštivanje humanitarnih prava i davanje adekvatnog statusa ruskoj manjini igra značajnu ulogu u njihovim naporima za što bržom integracijom u euroatlanske integracije.

Dva su temeljna problema u baltičkim državama glede ruske manjine:

- uvjeti za dobivanje državljanstva baltičke države,
- prava onih koji nisu uspjeli dobiti državljanstvo baltičke zemlje.

Litva, u kojoj je ostalo najmanje Rusa, bila je i najliberalnija glede dobivanja litvanskog državljanstva. Uz ispunjavanje općih formalno-pravnih uvjeta, državljanstvo je mogao dobiti svaki stanovnik Litve koji ga je zatražio, a imao je prebivalište u Litvi za proglašenja njezine neovisnosti. Estonija i Latvija, gdje je uz glavne gradove rusko stanovništvo tradicionalno koncentrirano i u velikim industrijski razvijenim regijama (sjeveroistok Estonije i regija Daugavpils u sjeveroistočnoj Latviji) raznim dodatnim, specifičnim zahtjevima otežavale su dobivanje estonskog, odnosno latvijskog državljanstva. Nakon žučnih rasprava i odlučne intervencije Zapada Zakon o državljanstvu usvojen je u Latviji 1994.¹¹, a u Estoniji tek 1995. godine. Najveća zapreka Rusima da apliciraju za novo državljanstvo je dokaz o poznavanju jezika nove države. Mlađi lakše prolaze propisane testove, dok se rusko stanovništvo starije životne dobi tuži na preteške jezične provjere. Dosta njih samovoljno odbija učiti jezik nove države, smatraju da ih status manjine degradira i ponižava te se još uvijek zanose mogućnošću obnove velike Rusije. S obzirom na to da velik dio Rusa živi još uvijek u urbanim sredinama gdje čine lokalnu većinu, mnogi nemaju osjećaj da im se položaj promijenio. Problemi nastaju kad oni, ili članovi njihovih obitelji, žele riješiti neke svakodnevne, egzistencijalne

¹⁰ Ruski predsjednik Boris Jelcin prilikom primanja vjerodajnica 12 veleposlanika, među kojima i veleposlanika Estonije, uvjetovao je dobre odnose Moskve i Tallinna poštivanjem ljudskih prava u Estoniji. Predsjednik Jelcin rekao je da je "Rusija za razvoj dobrosusjedskih odnosa s Estonijom", i u tom smislu smatra da je "vrlo važno da se jamče ljudska prava oko 90.000 osoba ruskog porijekla koji žive u Estoniji", *Vjesnik* 31. kolovoza 1999.

¹¹ Pitanje zakona o državljanstvu bio je jedan od glavnih razloga kasnog primanja Latvije u Vijeće Europe, tek 1995.

stvari u novoj državi, jer su prava onih koji nemaju državljanstvo baltičke države strogo ograničena. U Estoniji ti državljani ne mogu glasovati na nacionalnim izborima, niti biti članovi političkih partija. U Latviji ne mogu glasovati niti na lokalnim izborima, kupiti kuću na kredit koji daje država, posjedovati zemlju ili prirodne resurse. Analize anketa provedenih u Estoniji i Latviji među ruskom manjinom pokazuju da su Rusi zabrinutiji zbog postupnog ugrožavanja i opadanja njihova ekonomskog i socijalnog statusa, nego nemogućnosti sudjelovanja u političkom životu baltičkih država. Oko 10.000 umirovljenih ruskih časnika ostalo je živjeti u Estoniji, što je gotovo tri puta više od broja ukupnih estonskih oružanih snaga. Njihove mirovine trebala bi osiguravati i isplaćivati Estonija. Radno sposobno rusko stanovništvo ima značajnu ulogu u ekonomiji Estonije i Latvije. U Estoniji Rusi čine gotovo 60% dominantne industrijske radne snage, a u velikom broju zastupljeni su i u drugim gospodarskim sektorima. Oko 80% latvijske trgovine drže Rusi u svojim rukama, a velik broj zaposlen ih je u teškoj, kemijskoj industriji, proizvodnji energije te transportu. Mnogi zaposleni Rusi iz Estonije i Latvije ne žele otići u Rusiju, jer su uvjeti života i standard tamo mnogo nepovoljniji. Ideja o Rusiji kao svjetskoj sili (*velikaia derzhava*) još uvijek je prisutna kod dijela ruskog stanovništva koje je ostalo živjeti izvan majke domovine Rusije. Tranzicijske teškoće Estonije, Latvije i Litve, pad proizvodnje, nezaposlenost, inflaciju, korupciju sve više osjeća i rusko, donedavno privilegirano stanovništvo, što na dulji rok svakako čini težim njihov položaj i prava kao manjine. Većina članova parlamenata i vlada baltičkih država nisu pristajali na javne rasprave glede poštivanja humanitarnih prava i prava manjina u novoosnovanim državama, ali su pod velikim pritiskom medija, javnog mišljenja, međunarodnih humanitarnih i drugih organizacija (OESS, Vijeće Europe, UNDP, EU, Londonska grupa za prava manjina, Helsinški odbor) morali popustiti. Zapad naglašava da je od formiranja državnosti baltičkih zemalja prošlo gotovo desetljeće, te da, ukoliko žele postati sastavni dio nove integrirane Europe, pitanje manjina moraju rješavati paralelno s izgradnjom demokratskog društva, administrativno-političkih institucija, ekonomskih reformi i novog sustava zakonodavstva.

Zapadni pogled na Baltik

U traženju svoga mjesta u novoj sigurnosnoj i političkoj arhitektonici Starog kontinenta Estonija, Latvija i Litva naglašavaju da po svojoj povijesnoj, kulturnoj i političkoj orijentaciji pripadaju zapadnom civilizacijskom krugu. Baltički političari ističu kako bi se baltički narodi da nisu bili pod pedesetogodišnjom okupacijom SSSR-a, danas nalazili u sličnom političko-ekonomskom položaju kao i mali narodi Skandinavije ili Beneluxa. Stoga su sve njihove želje, traženja i nadanja nakon odcjepljenja od SSSR-a bili usmjereni prema zapadnim državama i njihovim regionalnim organizacijama. Cilj kojem se teži jest punopravno članstvo u Europskoj uniji i NATO-u. Bilateralna suradnja i lobiranje kod susjednih zemalja koje su članice tih organizacija, počeli su odmah nakon dobivanja državnosti. Strah da se ruske nestabilnosti ne prošire na šire područje Baltika i Skandinavije dodatno je poticao međusobnu suradnju. Primanje zemalja srednjoistočne Europe u euroatlantske organizacije prije baltičkih država dočekano je u Estoniji, Latviji i Litvi kao neugodno iznenađenje. Politička elita baltičkih zemalja postupno je shvatila da je područje Baltika dio regionalnoga, funkcionalističkog pristupa Zapada, kojim se žele stvoriti uvjeti za političku, sigurnosnu i ekonomsku

stabilnost toga rubnog dijela kontinenta. Europski saveznici i Sjedinjene Države podupiru baltičke zemlje, ali zahtijevaju da svekolikom regionalnom suradnjom, kako međusobno tako i u odnosima s Rusijom te nordijskim zemljama, pokažu da su sposobni prihvatiti i dostići što veći stupanj političkih, demokratskih, ekonomskih i humanitarnih standarda Zapadne Europe. Baltičke zemlje nevoljko prihvaćaju regionalne pristupe Zapada. Plaše se da će ih regionalizam ostaviti na periferiji integracijskih europskih procesa, udaljiti od razvijenih država Europe i SAD-a. Uz te subjektivne, postoji i čitav niz objektivnih okolnosti koje otežavaju baltičkim državama međusobnu i regionalnu suradnju.

Proglašenjem svoje neovisnosti i dobivanjem međunarodnog priznanja Estonija, Latvija i Litva bile su zaokupljene unutarnjim ustrojstvom vlastite države, potrebnih formalno-pravnih institucija i organa vlasti. Nedostatak iskustva, kvalificiranog kadra, mehanizama i instrumenata otežavao je ustrojstvo državnog aparata s pripadajućim institucijama i službama. Međusobna ekonomska, trgovačka razmjena mladih baltičkih država bila je slaba. Godine 1992. ukupna trgovinska razmjena Litve s Latvijom bila je 5%, a s Estonijom svega 1%. Estonija se oslanjala na prirodne geografske i lingvističke veze s Finskom, Litva je u većoj suradnji s Poljskom i Njemačkom vidjela šansu za brže približavanje Zapadnoj Europi, zadržavajući istovremeno dobre odnose s Rusijom. Jedino je Latvija, zbog svog geografskog središnjeg položaja bila zainteresirana za veću baltičku suradnju, ali se i ona oslanjala na tradicionalnog saveznika Švedsku. Međusobna suradnja bila je kočena i strahom od mogućih reakcija velikog susjeda. Krvavi događaji u Azerbejdžanu, Armeniji i Gruziji dok su ruske vojne snage još bile stacionirane na teritoriju baltičkih država odvratile su Estoniju, Latviju i Litvu od suradnje s novoosnovanim državama centralne i istočne Europe. Povlačenje ruskih vojnih snaga bio je također kamen spoticanja regionalnim inicijativama za suradnju. Rusija je za svoje povlačenje tražila brojne ustupke, kako od Zapada tako i od baltičkih zemalja. Rusko različito tretiranje pojedine baltičke zemlje dovelo je i do njihova većeg međusobnog razdora i nepovjerenja.¹² Do danas na Baltiku nisu riješena teritorijalna razgraničenja država. Estonija i Latvija u tzv. ratu za haringe spore se oko određivanja svojih granica na moru. Neriješena morska crta razgraničenja Latvije i Litve rezultira njihovim učestalim sporovima glede eksploatacije nafte iz Baltičkog mora. Relativno velika kompatibilnost privreda baltičkih zemalja uzrokuje njihovu međusobnu borbu za prodor na tržišta Zapada. Od kada je 1997/98. na Baltiku uvedena zona slobodne trgovine poljoprivrednim proizvodima neprestano se vode mali trgovački ratovi baltičkih zemalja. Sukobi oko plasmana jaja i mesnih proizvoda najnoviji su primjeri.

Razvoj regionalne baltičke suradnje dugotrajan je i relativno spor proces, no danas su već vidljivi i njegovi konkretni učinci. Baltičke države najlakše prihvaćaju regionalne programe koji se odnose na sigurnosnu i ekonomsku suradnju, jer u njima vide priliku većeg zbližavanja s euroatlantskim organizacijama, NATO i EU.

¹² Ruske snage povukle su se iz Litve u kolovozu 1993., iz Latvije i Estonije 1994. Različiti rokovi povlačenja izazvali su nepovjerenje među baltičkim državama. Dulje ostajanje ruskih snaga u Latviji i Estoniji izazvalo je strah u te dvije države od moguće ruske intervencije. Smatrale su da je Rusija time pokazala spremnost da prizna i surađuje s Litvom, dok istovremeno želi kazniti Estoniju i Latviju. Napetosti su porasle i kad je Litva dozvolila da Rusi zadrže radarsku bazu za rano uzbunjivanje Skudra na njezinom teritoriju do 1998. godine. Estonija i Latvija pribojavale su se da bi slične ustupke Rusi mogli i od njih tražiti.

Trilateralna baltička suradnja

Zajednički nastupi Estonije, Latvije i Litve na međunarodnoj sceni zabilježeni su najprije na političkoj razini. Potpisavši "Deklaraciju o prijateljstvu i suradnji Republike Estonije, Republike Latvije i Republike Litve" u svibnju 1990. godine lideri triju novoo osnovanih baltičkih država odlučili su osnovati Vijeće baltičkih država. Sve tri države, usprkos ruskim prijetnjama o uvođenju ekonomskih sankcija, odbile su ponudu Gorbačova o stvaranju neke vrste novog saveza s Rusijom. Kad je u lipnju 1990. godine američki Senat raspravljao o davanju statusa najpovlaštenije nacije Sovjetskom Savezu, ministri baltičkih zemalja potpisali su deklaraciju kojom traže od Senata da se baltičke države izuzmu iz te rasprave. Tako je o baltičkim zemljama raspravljano na posebnoj sjednici, a status najpovlaštenije nacije dobile su nekoliko mjeseci kasnije. Na konferenciji OESS-a 1992. godine u Helsinkiju baltičke su države tražile povlačenje ruskih snaga sa svoga teritorija, a s istim zahtjevom zajednički su istupile i na zasjedanju Ujedinjenih naroda. Zajednička aktivnost baltičkih zemalja zabilježena je i na ekonomskom planu. Godine 1990. osnovano je Baltičko vijeće za suradnju s ciljem koordinacije rada baltičkih ministara gospodarstva i davanja poticaja međusobnoj ekonomskoj suradnji. Za pitanja proizvodnje i opskrbe energijom osnovano je Baltičko energetske vijeće. Na summitu baltičkih država u Jurmali 1993., kojem su prisustvovali predsjednici, premijeri i ministri vanjskih poslova baltičkih država, osnovano je zajedničko Baltičko vijeće ministara koje je otvorilo vrata daljnjoj svekolikoj regionalnoj suradnji. Prihvaćen je ugovor o stvaranju zone slobodne trgovine na Baltiku, riješeno zajedničko pitanje viza za građane Zajednice nezavisnih država, potpisan je i ugovor o carinskoj uniji.

Na polju sigurnosti postignut je najveći stupanj regionalne suradnje. Nekoliko je objektivnih razloga tako uspješne baltičke suradnje na vojnom planu. Pitanje fizičkog opstanka Estonije, Latvije i Litve u turbulentnom baltičkom okruženju, ali i sigurnosnoj reorganizaciji cjelokupnog europskog prostora, uz sve njihove različitosti, ipak je držalo na okupu mlade baltičke države. Nepostojanje jake vlastite oružane sile i jasno definiranoga nacionalnog sigurnosno-obrambenog koncepta s popratnim mehanizmima za njegovu realizaciju, upućivalo je baltičke zemlje na snažnije zajedničko djelovanje, razmjenu postojećih resursa i međusobnih iskustava. Suradnja se intenzivirala kad su baltičke države shvatile da neće ući u prvom krugu proširenja u Sjevernoatlantsku sigurnosnu organizaciju. Zauzvrat, takvo ponašanje baltičkih država podupirale su i nagrađivale Sjedinjene Države, ali i članice europske petnaestorice, nudeći im sudjelovanje u alternativnim oblicima suradnje s NATO-om, EU i WEU.

Na vojnom planu najkonkretniji oblici baltičke suradnje su stvaranje zajedničkih snaga BALBAT, BALTRON i BALNET.¹³ Dio stratega smatra da su to prvi značajniji pokušaji približavanja zahtjevnim standardima vojne strukture NATO-a, a činjenica

¹³ U okviru Balbata baltičke snage sudjelovale su u mirovnim operacijama pod pokroviteljstvom UN-a u Bosni i Južnom Libanonu. Potrebnu tehničku opremu i pomoć za formiranje Balbata dale su Danska, Švedska, Finska, Velika Britanija i Nizozemska. Baltron sačinjavaju pomorske snage te snage za otkrivanje i dezaktiviranje mina. Snage Baltmeta služe za nadgledanje zračnog baltičkog prostora, prikupljanje, koordinaciju, distribuciju informacija. Sustav je kompatibilan sa sustavima takve namjene na području Zapadne Europe.

da u svakoj toj konkretnoj vojnoj formaciji uz baltičke snage sudjeluju i snage susjednih zemalja te nekih zapadnoeuropskih, tumači se kao otvoreni dokaz spremnosti NATO-a da u doglednoj budućnosti prihvati u svoje redove i baltičke zemlje. Oni skeptičniji ističu da te vojne formacije služe isključivo za pomoć međunarodnim snagama u rješavanju regionalnih problema, te se ne mogu samostalno upotrijebiti u slučaju eventualnog napada izvana na neku baltičku zemlju.¹⁴

Približavanje baltičkih zemalja euroatlantskim integracijama danas sve više zaostaje zbog njihovih problema izazvanih tranzicijom političko-socijalnog sustava te rekonstrukcijom gospodarstva. Posljedice se najviše osjećaju na sigurnosnom planu i smanjenju sredstava koja se izdvajaju za obranu. Statistike pokazuju da Estonija, Latvija i Litva iz svog GNP-a za obranu izdvajaju manje od 2%,¹⁵ što im ni izdaleka nije dostatno da dostignu NATO-ove standarde. Tim više što sve tri baltičke zemlje praktički počinju izgrađivati obrambeni sustav od temelja. Sljedeći problem odnosi se na količinu i kakvoću naoružanja. Niti jedna od baltičkih zemalja nema mnogo naoružanja i vojne opreme, a kad se podmire troškovi plaća zaposlenih u vojnom sektoru te ostali rashodi u skromnom vojnom budžetu ne ostaje dovoljno novca za nabavku naoružanja. Postojeća oprema je uglavnom zastarjela, popravci skupi, a nekompatibilnost dijelova i opreme sprječava baltičke zemlje da međusobno razmjenjuju i nadopunjuju postojeće naoružanje.

Zapad kritizira baltičke zemlje da nedovoljno trilateralno surađuju, kako na području obrane tako i na gospodarskom planu. Uz sva poticanja ekonomske suradnje 1998. godine, Latvija je svega 4,5% svoga ukupnog izvoza plasirala na tržište Estonije, dok je iz Estonije uvezla 6,6% svoga ukupnog uvoza. S Litvom su ti odnosi 7,4% izvoza i 6,3% uvoza. Takve brojke ne zadovoljavaju Zapad koji prema stupnju međusobne suradnje baltičkih zemalja procjenjuje njihovu mogućnost suradnje unutar euroatlantskih integracija. Na Zapadu se sve češće izražavaju sumnje hoće li baltičke zemlje biti dostojni partneri ako i kada jednom uđu u EU i NATO, kad ne mogu stvoriti odgovarajuće mehanizme i intenzivirati međusobnu trilateralnu suradnju. Zapad pokušava raznim regionalnim oblicima suradnje postići visok stupanj svijesti o Baltiku kao jedinstvenoj regiji i identitetu. Međutim, istraživanje provedeno u Latviji pokazalo je da svega 38,4% anketiranog stanovništva osjeća potrebu za snažnijim svekolikim vezama s ostale dvije baltičke zemlje. Teško prihvaćanje regionalizma na Baltiku neki tumače činjenicom da baltičkim zemljama nedostaje zajedničko političko tijelo koje bi koordiniralo i usmjeravalo regionalnu suradnju. Svaka baltička zemlja želi se izboriti za svoj dominantni položaj na Baltiku. Latvija ističe svoj središnji geografski položaj te činjenicu da su u njezinoj prijestolnici Rigi smješteni Sekretarijat Baltičkog vijeća ministara i Centar za europske studije. Estonija smatra da, kao ekonomski najrazvijenija od balti-

¹⁴ Član 5. Povelje organizacije NATO-a koji kaže da se oružani napad na jednu od članica Alijanse smatra kao napad na Alijansu, što podrazumijeva mogućnost kolektivne obrane, nije sastavni dio Povelja o formiranju Balbat, Baltron i Baltnet snaga.

¹⁵ Godine 1998. Estonija je za obranu izdvojila 1,1%, Latvija 0,67%, Litva 1,49% GNP. Za 1999. godinu planira se izdvojiti: Estonija 1,3%, Latvija 1%, Litva 1,49% GNP. Estonija i Litva kritiziraju Latviju da svojim zaostajanjem u izdvajanjima za obranu ugrožava postojeće regionalne baltičke oblike suradnje. Ž. Ozolina: *The Regional Dimension in Latvian Security Policy*, CESS, 1999., str. 38.

čkih zemalja, ima pravo sama birati svoje partnere sa Zapada koji joj mogu mnogo više ponuditi. Litva ističe da je ona teritorijalno najveća, ali se osjeća zapostavljena od ostale dvije baltičke zemlje. Stoga je svoju suradnju usmjerila prema Poljskoj i zemljama centralne Europe koje imaju lakši pristup euroatlantskim organizacijama. Osim toga, velik dio zemalja iz bližeg ili daljeg susjedstva baltičkih država članice su euroatlantskih organizacija. Norveška, Danska¹⁶, Island, dugogodišnje su članice NATO-a. Finska, Švedska, Danska članice su Europske unije. Jačanje bilateralnih veza s tim zemljama baltičke države vide kao povoljnu startnu poziciju za svoj lakši ulazak u euroatlantske integracije. Pritom zaboravljaju da, upravo zbog obveza članstva u NATO-u, EU, te drugim međunarodnim organizacijama, ove zemlje imaju sve manje manevarskog prostora za samostalno djelovanje na ekonomskom i vanjskopolitičkom planu. Zbog toga Zapad i inzistira na raznim regionalnim oblicima suradnje (trilateralna baltička suradnja, suradnja s nordijskim zemljama, zemljama srednjoistočne Europe, Rusijom) i postupnoj integraciji Starog kontinenta. Stvarajući novu geopolitičku i geoekonomsku arhitektoniku europskog prostora europski saveznici i SAD, vođeni vlastitim interesima, odlučit će kada i koga će prihvatiti u klub povlaštenih. Usprkos svim prednostima i nedostacima regionalnih pristupa, subjektivnim i objektivnim teškoćama njihove operacionalizacije, Zapad je ustrajan u svojim nastojanjima da se Baltik integrira kao regija.

¹⁶ Kao punopravna članica NATO-a i EU Danska se od svih zemalja te regije najviše založila za baltičke zemlje. Jedina je od nordijskih zemalja potpisala Protokol o suradnji s novoosnovanim baltičkim zemljama prije njihovog formalnog međunarodnog priznanja. Danski ministar vanjskih poslova Uffe Ellemann-Jensen posredovao je pri uspostavi kontakata mladih baltičkih država s političarima u UN, OSCE, Vijeću Europe, Europskom Parlamentu. Danski ministar obrane Hans Hækkerup smatra da neprihvatanje Estonije, Litve i Latvije u NATO šteti regionalnoj stabilnosti. Vidi u Ž. Ozolina: *The Regional Dimension in Latvian Security Policy*, Harmonie Papers, CESS, 1999., str. 46-49.

Literatura

- Apinis, P. – Atis, L. (ur.), *The Baltic States on Their Way to the European Union*, Riga 1995.
- Grobel, O. – Atis, L. (ur.), *The Baltic Dimension of European Integration*, Riga, 1995.
- Gunnar, A. – Atis, L., *The Baltic Security: Looking Towards the 21th Century*, Stockholm, 1997.
- Joenniemi, P. – Juris, P. (ur.), *The Foreign Policies of the Baltic Countries: Basic Issues*, Riga 1993.
- Joenniemi, P., *Cooperation in the Baltic Sea Region*, London 1993.
- Krohn, A. (ur.), *The Baltic Sea Region: National and International Security Perspectives*, Baden-Baden 1996.
- Mileta, V. – Vukadinović, R., *Europska integracija i ruska dezintegracija*, Zagreb 1996.
- Mouritzen, H., *Bordering Russia: Theory and prospects for Europe & Baltic*, Rim, London, 1998.
- Ozolina, Ž., *The Regional Dimension in Latvian Security Policy*, CESS, 1999.
- Puheloinen, A., *Russia's Geopolitical Interests in the Baltic Area*, Helsinki, 1999.
- Rebas, H., "Baltic Cooperation – problem or opportunity?", *Perspectives*, br. 9, 1997./98.
- Sherman, P. (ur.), *Russian Foreign Policy Since 1990.*, Boulder Co. 1995.
- Trenin, D., *Baltic Chance: The Baltic States, Russia and the West in the Emerging Great Europe*, Moskva 1997.
- Vukadinović, R., *Postkomunistički izazovi europskoj sigurnosti*, Mostar, 1997.
- A National Security Strategy for a New Century*, White House, 1998.

Lidija Čehulić

*THE BALTIC STATES: ON THE THRESHOLD OF EURO-ATLANTIC
INTEGRATIONS*

Summary

Due to their strategic position, the Baltic peoples throughout their history have always been a kind of a buffer-zone, which has to a large extent affected their development. In the new European environment, the Baltic region is today somewhat marginalized, but because of its proximity to Russia it has an important strategic position. They want to join NATO and the EU because the Baltic states in this see a guarantee of their security and stability. This may also be an opportunity for solving the very delicate relationship with Russia, still an important actor influencing the Baltic states.